

Гаврилiшин А.П.

к.ю.н., доцент

Національний університет

ДПС України

Понятiвський І.С.

студент III курсу юридичного факультету

Національний університет ДПС України

ВІДШКОДУВАННЯ ЗБИТКІВ ЯК ВИД ГОСПОДАРСЬКО-ПРАВОВОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

Під формою правової відповідальності, в тому числі договірної, розуміється вираз тих майнових позбавлень, які покладаються на порушника. Міри відповідальності за порушення договірних зобов'язань можуть бути різними. О. С. Іоффе до них відносив не лише відшкодування збитків, а й сплату неустойки, втрату завдатку та різні санкції, що застосовуються в зобов'язаннях окремих видів [1; с. 142-143].

Як зазначається в літературі, відшкодування збитків є найбільш оптимальним засобом захисту інтересів суб'єктів господарювання. Систематична реалізація цього засобу негативно впливає на контрагента.

Під збитками розуміють витрати, зроблені кредитором, втрату або пошкодження його майна, а також недержані кредитором доходи, які він одержав би за умови виконання боржником зобов'язання.

Аналогічне визначення збитків міститься в ч. 2 ст. 224 Господарського кодексу (ГК) України. Відповідно до ст. 225 ГК України до складу збитків, що підлягають відшкодуванню особою, яка допустила господарське правопорушення, включаються: вартість втраченого, пошкодженого або знищеного майна, визначена відповідно до вимог законодавства; додаткові витрати (штрафні санкції, сплачені іншим суб'єктам, вартість додаткових робіт, додатково витрачених матеріалів тощо), понесені стороною, яка зазнала збитків внаслідок порушення зобов'язання другою стороною; недержаний прибуток (втрачена вигода), на який сторона, що зазнала збитків, мала право розраховувати у разі належного виконання зобов'язання другою стороною; матеріальна компенсація моральної шкоди у випадках, передбачених законом.

Дещо інший підхід до збитків міститься в ст. 22 ЦК України. За цією статтею до складу збитків входять втрати, яких особа зазнала у зв'язку зі знищенням або пошкодженням речі, а також витрати, які особа зробила або мусить зробити для відновлення свого порушеного права (реальні збитки); доходи, які особа могла б реально одержати за звичайних обставин, якби її право не було порушене (упущена вигода).

Визначення збитків, закріплене у ст. 22 ЦК, на наш погляд, є більш вдалим, оскільки воно точно розкриває сутність зазначеного явища. Стосовно ж відповідної формули збитків у ГК цього сказати не можна, оскільки законодавець допускає певну неточність, називаючи пошкодження майна правомочної особи збитками. У разі пошкодження майна заподіюється шкода, а збитки – це самі втрати, яких особа

знає у зв'язку зі знищенням або пошкодженням речі і котрі мають грошове вираження [2; с. 29].

У науковій літературі зустрічається думка, що відповідно до конструкції абз. 2 ч. 1 ст. 225 ГК України до реальних збитків (які об'єднують вартість втраченого та додаткові витрати), слід відносити тільки витрати, які вже зроблені, а не ті, які особа зробить у майбутньому [3; с. 221].

Однак така позиція є не зовсім правильною. Звичайно, таке вирішення питання потрібно обґрунтовувати тим, що потерпілий контрагент може в майбутньому недобросовісно уникати зменшення збитків або, навпаки, створювати підстави для їх виникнення; можливо також, що збитки будуть відшкодовані, а в майбутньому потерпілий фактично їх нести не буде. Проте може статися ситуація, за якої для постраждалого контрагента у майбутньому виникнуть збитки через невиконання зобов'язання. Тому, вважаємо за потрібне відобразити в законодавстві положення про те, що до складу збитків будуть входити додаткові витрати, котрі виникнуть в майбутньому, якщо підставою їх є угоди, які були укладені до того, коли особа дізналась або повинна була дізнатись про порушення контрагентом договору і за умови, що запобігти цим витратам сторона не може.

Спеціальною ст. 226 ГК України врегульовано умови та порядок відшкодування збитків. Так, відповідно до ч. 1 цієї статті учасник господарських відносин, який вчинив господарське правопорушення, зобов'язаний вжити необхідних заходів щодо запобігання збиткам у господарській сфері інших учасників господарських відносин або щодо зменшення їх розміру, а у разі якщо збитків завдано іншим суб'єктам – зобов'язаний відшкодувати на вимогу цих суб'єктів збитки у добровільному порядку в повному обсязі, якщо законом або договором сторін не передбачено відшкодування збитків у іншому обсязі.

Таким чином, господарське законодавство України регулює відшкодування збитків дещо по-іншому, ніж цивільне законодавство та міжнародні акти, які ратифіковані Україною. Задля усунення протиріч, які виникають при застосування такої міри захисту як відшкодування збитків необхідно удосконалити поняття «відшкодування збитків», здійснивши гармонізацію цивільного та господарського законодавства. Усунення цих протиріч позитивно вплине на розвиток господарських відносин в Україні.

Література

1. Иоффе О. С. Избранные труды: В 4. – Т. III: Обязательственное право / О.С. Иоффе – СПб.: Юридический центр Пресс, 2004. – 562 с.
2. Терьохін С. Відповідальність за порушення комерційних контрактів / С. Терьохін // Підприємство, господарство і право. - № 7. - 2004. – 28-32.
3. Господарське право України: Підручник для студентів юридичних спеціальностей вищих закладів освіти / [В. М. Гайворонський, В. П. Жушман, Н. В. Погорельська та ін.; За ред. В. М. Гайворонського та В. П. Жушмана]. – Харків: Право, 2005. – 658.